

Incipit liber no-
nus De tempore et partibus temporis

Quotiesquam
autem dicimur de proprie-
tibus celi et eius par-
tibus, de quibus sacra pa-
gina facit mentionem.
dicendum est sub breui
compendio de eius effe-

ctu, scilicet de motu et mensura motus, id est de pro-
prietatibus temporis et partibus eius. Causatur
autem motus primo et principaliter a ro-
tatione celi, cuius motus primus est et sem-
piternus, ut dicitur in libro de celo et mundo, neque
similis est motui inferiorum corporali et vici-
bili siue mutabili. Causa tamen est motus
inferiorum, quod motus rerum inferiorum gene-
rabilium procedit ex incorpali et uniformi
motu orbium superiorum, ut dicitur Aristotele, ibi-
dem. Motus autem est transitus a termino
ad terminum contrarium, ut dicitur in fine li-
bri eiusdem. Omne enim quod permutat de
contrario mutat in contrarium. Et sunt sex
species motus, scilicet generatio, corruptio,
alteratio, augmentatio, diminutio, secundum
locum mutatio, ut dicitur idem. Motus
enim per mutationem secundum situm, alius est re-
uolubilis et spericus, alius rectus, alius com-
positus. Reuolubilis autem non mutat lo-
cum secundum totum sed secundum partes. Circularis
tamen quocumque mutat locum secundum totum, ut pa-
tet in motu planetarum. Rectus autem sem-
per mutat locum quod diu est in actu, aut enim
mouetur a centro ad circumferentiam ut
ignis et aer et huiusmodi leuia que ferunt sur-
sum aut e contrario mouentur deorsum ad
centrum ut graua sicut aqua et terra. Hic
autem motus habet sex species, est enim rectus
similiter, ante retro superior et inferior. Co-
positus vero motus est ex duobus motibus
contrariis, sicut motus ligni in quo accen-
ditur ignis. Motus insuper hoc habet pro-
prium, quia ex relemeti moui generat ca-
lor, ut patet ex motu primi orbis ex cuius
confricatione et motu inflammat ether, ut
dicitur Aristotele, et ex motu liquefit plumbum quod
est in eo, ut dicitur idem. Motus enim non potest
mensurari nisi secundum mensuram spacii in quo est

motus. Omne enim quod mouet aut moue-
tur proprietate ut adamas mouet ferrum
aut violentia sicut ex forti impulsu venti
mouet nauis, aut ex voluntate, sicut mo-
uetur corpus, prout vult animus. Motus vero
mutatio est duplex, vel mutatio est de lo-
co ad locum, vel per mutatio est, dispositio ad
dispositionem de loco ad locum, naturaliter
aut per vim. Napis enim quoniam ab alto remitti-
tur quanto magis descendit tanto est eius mo-
tus magis impetuolus versus intendit in fi-
ne ipsi, qui vero mouet per violentiam inte-
ditur motus eius in principio motus ipsi,
et quanto remotus est a suo principio tanto
debilior erit motus, ut patet in sagitta ab
arcu emissa, que tam a remotis potest per-
cussa, quam in ultimo nihil penetrat neque ledit.
Motus itaque est generatio et omnis trans-
mutationis inferiorum causatur caloris et
inflammationis inductiuus, tam aqua quam aeris
sublimatiuus, caloris naturalis conforta-
tiuus, appetitus excitatiuus, medicine
laxatiue ad mundificandum corpus coopera-
tiuus, versus dicitur Philosopho. Si vis elletur duce
remoue corpus. Item si fuerit motus a centro
ad circumferentiam, erit materie extensiuus,
diffusiuus et dilatatiuus. Si vero fuerit econ-
uerso a circumferentia versus centrum erit
aggregatiuus, partium inspissatiuus et con-
strictiuus. Item motus rotatus est nature
aiatorum corporum conseruatiuus immoderatus
vero est nature destructiuus.

Capitulum I.

De tempore

Tempus est rerum mutabilium me-
sura, ut dicitur Aristotele, in libro de celo et mundo, v.
substantiis. Tempus est numerus numerabilis
in omni eo quod numeratur, vel sicut dicitur Ra-
banus. Tempus est dimensio rerum mutabi-
lium secundum motum et secundum moram, coeulsi in tempo-
mutabilibus, ut dicitur Augustinus. Nihil est pre-
ciosius tempore, unde de omni possessione duo
sunt si haberi vel perire, sed de tempore duo mo-
dum non recipit, amissio enim temporis irre-
cupabilis est. Breue est tempus mutabile
inirabile et irrecupabile, cum motu eius mo-
bili incipit, quo penitus deficit et tempus finit
et non erit in futuro, sed cessabit, quoniam nihil

Liber Nonus

nisi eternitas erit vt dicit Aug. Tpe nihil est cōmune. Omnia enī egliter est cōmune. tpe nihil labili. qz nūq̄ quiescit. imo qn̄ incipit deficere incipit decrescere. 7 eōuerso. qz p̄ns finis est p̄teriti et mor̄ principū est futuri. Omne enī temp̄ tribus vicissitudinibz variat. s. in p̄teritū p̄ns et futuri. Scdm̄ rōem t̄pis 7 eius variā successione. semp̄ est dies 7 nor. vt dicit Beda. sed alibi dies alibi nor. Tpe nihil incertius. nihil impceptibilius. qz vt dicit Ihd̄. Temp̄ p̄ se nō dū noscitur. sed solū p̄ humanos actus. Item tpe nihil est alterabili. 7 ideo corpi nihil piculosi. qz vt dicit Ipo. mutatioes tempoz maxime generāt morbz. Subita enī mutatio frigiditatis in caliditate corpa alterat 7 imutat. Et ideo qz natura nō patitur repētinas mutatioes. vt dicit idē Ipo. Ideo subita mutatio t̄pis frequēter est cā infirmitatis. Itē moderate tpe 7 in suis qualitatibz t̄pato. corpi nihil est salubri. vñ dicitur in am̄pho. T̄pibz moderatis si t̄pa temporaliter se habuerunt. boni erūt stat. 7 maxie bone determiationis fiunt egritudines. Item q̄uis tempus ita sit mutabile tamē tpe nihil est magis cōtinuū. partes enī t̄pis sunt cōtigue. Unde dicit mar. Tempus qd̄ in hyeme senescit statim i vere renouiscit 7 eōuerso.

Capitulum. II.

De anno solari 7 equinoctiali

Annus vt dicit Ihd̄ozus est solis reuolutio vel anfractus cum pactis. ccc̄. vii. diebus 7 quadrāte redit ad locum suum. Est aut̄ annus dictus eo qz mensibz in se remeantibus voluitur. vnde annus ab an̄ qd̄ est circū dicitur. qz quasi circulus in se redit 7 reuouatur. Unde apud egyptios ante literas inuentas per picrum draconem caudam suā incidentē 7 in se reuertentē significabatur. vt dicit Ihd̄ozus. Sūt annorum diuersa genera. Nam est annus lunaris mior anno solari i vñdecim diebus. et est annus solaris qui duodecim habet menses. Singuli autem planete habent annos suos in quibus p̄ficiunt

cursum suū. vt mars qui in duobus. iupiter in duodecim. saturnus in triginta. Et est annus magnus qui dicit mīdanus quādo omnes stelle s̄m̄ Aresto. redibūt ad propriū 7 primū creationis sue punctum. et hic annus s̄m̄ Aresto. in. xxxvi. milibus annoz p̄ficietur. sicut patet i libro de proprietatibus elementozū. Scdm̄ platonicos autē infra. cy. milia p̄ficietur annus iste. sicut dicit Macro. in li. Dioceronis. Sunt aut̄ anni vsualis. s. solaris quoz t̄pa. que sunt t̄ps vernale. estiuale. autumnale. 7 hyemale. Et dicunt t̄pa eo qz in suis qualitatibz mutuo se t̄pant vt dicit Ihd̄. dicunt 7 curricula. eo qz alterna assiduitate currunt 7 nunq̄ in eodem statu p̄seuerāt. vt dicit Ihd̄. In his quatuor anni t̄pibus accidunt duo solsticia in hyeme 7 estate duo equinoctia in vere 7 autūno. Solsticiū autē est maxima inequalitas diei 7 noctis que accidit in ingressu solis in cancrū 7 capricornū. in cancrū quātuz ad solsticiū estiuale. in capricornū quātuz ad hyemale. Et dicitur solsticiū quasi solis statio duplici de causa. vel quia sol in estate vel in hyeme propter longitudinē diernū aut nocturnū videtur stare in nostro emisphero vel in inferiori. vel quia in vtroq̄ solsticio quasi stat in estuali nō potens plus accedere ad nos. in hyemali non potens plus a nostro habitabili elongari. Equinoctium est maxima equalitas diei artificialis 7 noctis que accidit in ingressu solis in arietē siue libzā. Sunt aut̄ duo equinoctia. primū est vernale secundū hyemale. In his quatuor temporibz fiunt quatuor ieiunia que dicunt triduanā. primū fit in prima septimana q̄dragesime istū est veris. secundū est estatis in septimana p̄tecostes. tertū est autūni in quarta feria septēbris. quartū est hyemis qd̄ fit in septimana integra ante natiuitatem domini. Annus itaqz solaris est annus cōmunis 7 incipit a ianuario 7 terminatur in decembri. 7 est spaciū quo sol voluitur tricenses sexagesies 7 quirit quies in zodiaco et quadrāte. i. vi. horis que sunt quarta ps̄ diei naturalis. Iste aut̄ sex hore nō p̄putant in anno cōi. sed

colliguntur in anno bissextili. Dicitur autem bissextus collectio, xvij. horarum omni facti in tribus annis cum sex horis quarti anni ad perficiendum unum diem. ex. xxij. horis. ex cuius additio dicitur annus bissextilis ut dicit Beda. Et dicitur bissextus quia semper eo anno quo accidit in februario bis. vi. kalendas. primum. vel dicitur bissextus ex bissexti momenti collectus ex. xxx. ei momenti quibus sol moratur in quolibet signo ultra. xxx. dies et ex. xxx. tribus colliguntur singulis annis. vi. horis que collecte per. iij. annos faciunt in quarto anno diem bissextilem. ut dicit Beda. sed de hoc quere in computo.

Capitulum. III.

De anno lunari

Annus lunaris quibus dicitur spatium quo luna reuoluitur ab uno puncto zodiaci ad aliud punctum. quod continet secundum quosdam. xxxvij. dies. et. vi. horas quibus dicitur annus lunaris spatium quo uoluitur a coniunctione usque ad coniunctionem vel ab illuminatione ad illuminationem et tale spatium superat primum duobus diebus et sex horis. Dicitur autem luna esse in coitu vel coniunctione quando ita directe est sub sole quod nulla pars superficialiter respiciens nos apparet illuminata. tota uero est illuminata quando uidetur plena. post coniunctionem itaque luna recedit a sole et relinquit eum in aliquo puncto zodiaci que reuertens ad idem punctum non inuenit eum ibi quod iam profecit in suo motu. Quia oportet eam consumere duos dies et. vi. horas antequam illum consequatur. et tale spatium dicitur lunatio. quibus dicitur annus lunaris spatium continens. xij. lunationes. que diuiduntur a copulatis per. vi. pares et sex impares secundum quod menses sunt pares siue impares. par enim lunatio respondet mensi impari. impar autem pari. Annus ergo lunaris continens. xij. tales lunationes continet. cclij. dies. series autem. xxx. et totidem. xxx. dies perficiunt tanta summam. Unde patet quod annus solaris communis superat hunc annum lunarem in. xi. diebus qui excessus facit etatem lunariari singulis annis in Israel. mensuram itaque si in hoc anno

prima est in Israel. alicuius mensis in sequenti anno erit duodecima. Quibus autem dicitur mensis vel annus lunaris embolismalis. Et est embolismus excrementum anni solaris ad lunarem. et dicitur ille annus embolismalis in quo cadit et recolligitur una lunatio. xxx. dierum recollecta ex illis. xi. diebus in quibus superat annus solaris lunarem. et ideo tertius annus est embolismalis. quod in illo recolligitur lunatio. xxx. dierum tribus diebus resup remanentibus. ter enim. xi. faciunt. xxxij. remanentibus aliis diebus tribus similiter. vij. annus est embolismalis ad dicitur illis sex diebus ad alios. xxi. dies que ex supercrescentia. vij. et. vij. anni recolliguntur. Sed ad hoc est lunatio embolismalis. vij. anni sit. xxx. dierum oportet mutua re duos dies ex embolismali subsequenti et ita procedendum est usque ad. xix. annum quando circulus embolismalis adimpletur continens annos. xij. communes. et. vij. embolismales. Embolismales enim sunt tertius. vi. vij. xi. xiiij. xvij. xix. alij uero sunt communes. Annus autem lunaris maxime obseruatus est apud hebreos propter quod legalis dicitur quod omnes festiuitates legales secundum lune cursum et etatem obseruatur. et non semper incipit a lunatione aprilis. ut dicit Beda. et in Exo. xij. dicitur. Quis iste erit uobis principium mensium anni etc. Preter annum autem uisuale seu commune et legale est annus qui dicitur emergens quando aliquo casu notabili emergente tempore subsequens computat. sicut greci computauerunt tempore a prima olimpiade. et christiani a prima dominica incarnationis. et sic de alijs. Unde contingit sepe quod mensium anni legalis est principium emergentis et reuerso. et per hoc multe contrarietates in biblia ad concordiam reducuntur. sed hec de annorum diuersitate dicta sufficiant.

Capitulum. IIII

De tempore uernali

Uer est principium anni. cuius initium est quando sol in prima parte arietis consistit. et contra septentriorem per rectam lineam ascendere incipit. ut dicit Constantinus in pantegni. li. v. ca. iij. Recta autem linea est que neque

Liber Nonus

septentrioni attinet neq; meridiei. sed ab utroq; polo equaliter distat. durat aut tempus veris vsq; in fine geminoꝝ qua tu sc; sol discurret p tria signa quoz vnū qd; habet suū mēsem ad temp' vernale pntentē. **Prim' mēsis** est arietis incipiens a. xvij. die marcij vsq; in. xvij. diem aprilis. **Secūds** ē thauri incipies a. xvij. die aprilis vsq; ad. xvij. diē maij. **Terz** cius est geminoꝝ incipiens a. xvij. die maij vsq; ad. xvij. diē iulij. **Est aut** ver' nū temp' inter frigidū & calidū maxime tpatū. inter hyemē & estatē medū qua litatū vtriusq; picipiatū. quonā san guis tūc incipit multiplicari in corpore aialis & hiores q; in hyemali frigore con stricti fuerāt & p'acti calore v'nali moue ri incipiūt & dissolui. **Ver aut** in suis q; litatib; tpatū sanūmū temp' ē & mīne mortiferū ac infirmū. vt dicit **Cōstā. et Sal.** Nā his duob; qualitib; natura delectatur. qz caliditas est cā effectiua nutrimēti & augmēti. humiditas vero cā est materialis. & ideo in vere maxime generatur sanguis. qui magis est necessa rius nutrimēto corporis. **Si** vō natura suā exierit diuersas inducit egrotudies. **Unde** dicit in amphorib;. **Si** hyems sic ca fuerit & borealis. ver' vō pluuiofus fuerit. & autūnus necesse est in etate febres acutas fieri & obthalmias & dissenterias maxime in humidis natura. vt dicit cō men. **In** hyeme sicci humores p frigiditatem retenti acūntur. in vere aut in nimia humiditate distempate multe sup fluitates generātur & p calozē resoluunt. **In** estate vero dum calor non est potens eas cōsumere putrefacit. & sic febres acutas generat & inducit multas alias passiones. **Si** vō hyems calida et humida fuerit ver' aut frigidū & sicū necesse ē hō mines in estate egrotare & mulieres pituras leui occasione abortire. **Aut'** rei assignat **Sal. rōem** in cōmento dicens. quādo corpa pregnātū in hyeme sūt calida & humida tenera sunt & rara. **Unde** frigiditas aeris vernalis subito penetrā tis ad interiora ledit fetū. p frigiditate; enī & siccitate q; sunt qlitates mortifica tozie mortificat fetū. **Uñ** fetū mortificat

aggrauat & retinacula abrupit. & sic mulier necessario abortit. **Uerū** insup tēpus terrā diu clausā & p frigore cōstri ctam apit. & radices & herbas in terra latentes pducit. florib; & herbis terram renouat. **Aues** ad garrum & amorē solici tat & inducit. & mūo teore oēm terre superficie induit & renūstat. **Unde** ver' dicit a viroze vsq; vigore. qz tūc herbe & arbores vi rescere incipiūt & frōdere. temp' veris ē temp' agriculture & laboris. temp' leticie & amoris. **Uernali** enī tpe oia vident letari. nam terra virescit. silua frondet. p'ra ta florent. celū splendet. mare quiescit. volucres vociferāt & nidificāt. & oia q; in hyeme videbant mortua & marcidā vernali tpe renouant. **Uñ** serenitas aeris vernalis vocat a marciano alias mactobio r'isus iouis. **Aque** vō vernalis t'pis min' sane sunt ad bibendū. qz a vaporib; tūc resolutis ingrossant. & a tanis & alijs v'nto tūc t'pis semē p'icetib; inficiū tur. **Et** ideo si necesse fuerit eas bibere cōsultū estā. vt primo decoquant' vt sic p ebullitionē subtilietur & purificetur.

Capitulum. V.

De estate
Estas calida est & sicca. cuius initium est cum sol fuerit in prima parte cancri. & tūc est sol in maxima eleuatione quo ad nos & iam paulatim incipit recedere vsq; in fine virginis. **Et** habet estas tres menses sicut & ver' vt dicit **ostā.** **Primus** mēsis est cancri a. xvij. die iunij vsq; ad. xvij. iulij. **Secūds** est cū sol est in leone a. xvij. die iulij vsq; ad. xvij. diē augusti. **Tertius** est cum iam in virginē descendit a. xvij. die augusti vsq; ad. xvij. diē septēbris. vt dicit **constan.** **Est** ergo estas calida & sicca colere generatiua. eo qz sol tpe estiuāli summa gradū ascensione. **Oppositus** q; capitulo nostris directā & forte in corpore nostris sicut & alijs inferiorib; fortissima imprimat actionē. **Unde** & superflua in hyeme coadunata dissoluit & cōsumit. **Si** vero estas suā temperiē exierit infirmitates calidas et liccas generare & inducere p'ueit. vt dicit **ostā.** **Dies**

longiores sol efficit et noctes breuiores
fructus et flores ad maturitatem producit. Nam
vi caliditatis sue tunc in se, humores in
fructibus tunc digerit et digestos eis incor
porat et coniungit, quod vero superfluum est desic
cat penitus et consumit, terram rimosam et ca
uerosam reddit. Nam calore suo humi
das partes consumendo destruit, siccitate
vero suas partes terrestres comprimunt et con
iungunt et sic aperit terram atque findit. Cōsumptis
ergo partibus aquis que fuerunt causa coadunatio
nis prius et strictionis necesse est pars a
parte diuidatur, et sic scissura in partibus terreis
efficiatur. Unde et loca paludosa aquositate
consumendo desiccantur et exaspantur et indurant, po
rosas partes aialium caloris sui subtilitate
subintrant et humorum subcutaneum dissolunt
et sudorem puocant et sic quod est superfluum ad
mihilat et euacuat, per poros etiam aptionem
fit spirituum exalatio et substantialis humi
ditatis euaporatio, et ideo vires debilitantur
eneruat, ex vitiaque qualitate sua coleram ex
citant et inflamat, et ideo febrem calorem gene
rat et augmetat, apertis mellificantes suis
floribus eas reficit et satiat, nocturnis tem
poribus rorem generat, et herbarum superfluum ac ne
diurno eslu arefcant rigant et humectant.
Estiuo tempore aues canore maxime ro
ciferant et modulantur, et ad pullificandum
sibi estres volucres maxime aiantur.

Capitulum. VI.

De autumno

Autumnus ab augendo est dictus, eo
quod tunc temporis fruges et fructus potissi
me abundant in herbis et augentur. Dies
enim anni labores et fructus recolligit in her
ba et reponit. Et ideo in fabulis nutriti
umonis paratur ratione fertilitatis, ut dicitur
Ipsi. Nam sollicitos et negociolos circa fru
ctuum collectionem homines reddunt, agros a
frugibus et arboribus a fructibus orbantur red
dit, siccitate et frigiditate sua frondes et
folia mortificat et deijcit terram sterilem ef
ficat et vim germinatiuam amputat et percin
dit. Est itaque autumnus frigidus et hinc
humoris melancolici frigidi scilicet et sicci gene
ratur, cuius initium est cum sol primam partem
intraat cum sol est in recta linea, scilicet equinoctia
hinc usque septentrione et meridie equidistant.

babet autem tempus autumnale tres menses sibi
deseruietes ut dicitur octava. Primus incipit quando
sol est in libra a. xvij. die septembris usque ad
xviij. die octobris, et tunc incipit sol per
clinare in meridie. Secundus mensis est in quo
sol est in scorpione a. xvij. die octobris
usque ad. xvij. die nouembris. Tertius est cum
sol est in sagittario. s. a. xvij. die nouembris
usque i. xvij. die decembris, ut dicitur octava. Au
tumnus in suis qualitatibus verus est contrarius, et ideo
multarum infirmitatum et pessimarum est genera
tiuus. Unde Ipsi. i. amplius. In autumno acute
accidunt infirmitates et mortifere, super
que locum dicitur Gal. Autumnus pestilencior est ce
teris temporibus et in multis illaudabilis. Pri
mo propter mutabilitatem temporis, nunc enim est
calor nunc frigus. Secundo quod cum sit perfectus in
uenit multos humores incensos et calore
precedere quos repercutit frigus autumnale
ad interiora, et non permittit eos exire que pu
trescunt et inducunt pessimas passiones ut
quartanas et febres vix curabiles. Et hoc
quod autumnus frigidus est et hinc et inordinatus. Et
ideo in autumno nimia siccitate a qua consumit
substantialis humiditas, corpora efficiuntur de
biliora propter inequalitatem vero aeris porum nunc
subito apertis, nunc subito obstrunguntur.
Unde fit caliditas fumositatum retentio, que
cum viri non possit expellere multitudine et
acumie materie passiones mortifere sub
sequuntur, phisicis autem autumnus maxime est
nocuus, quod frigiditate et siccitate sua pul
monem desiccant et rumpit ad modum papiri,
ideo phisicos valde ledit.

Capitulum. VII.

De hyeme

Hyems ab eundo est dicta, eo quod tem
poris hyemali solet ire et volui
soli breuiori circulo quam in estiuo. Unde bre
uiores efficit dies et noctes longiores, ut
dicitur Ipsi. Est autem initium hyemis in octan
cum sol est in prima parte capricorni et est finis
descensionis solis in meridie etiam paulatim
incipit ascendere in septentrione. Hyemalis
hyems tres menses sibi deseruietes. Pri
mus est in capricorno incipiens in. xvij. die
decembris usque i. xvij. die ianuarij. Secundus
est cum sol est in aquario a. xvij. die ianuarij vi
que ad. xvij. die februarj. Tertius mensis est

Liber Nonus

quando sol e in piscibz et incipit a. xvi. die february vsqz in. xviii. die marcij. vt dicit ostia. Est aut hyems frigida et hūda. Stomatitis nutritiua magis tñ dñat frigiditas q̄ hūditas. qz magna fit aeris et aq̄ strictō. et congelatō p̄p̄numiā sol elō gatōez. et q̄ frig⁹ nō modicū tñc t̄pis generat. An hyems estati penit⁹ ē tria. et iō oīa viuētia et nascētia bñficio estatis rigore hyemali mortificat. et estatis p̄terite restigia i hyeme penit⁹ annullat. n̄ ues et aq̄ inundatōes i hyeme multiplicat tā uie q̄ semite lubrice et lutose i hyeme efficiunt. poru terre glaciali frigore p̄stri gunt. oīm corp̄z ymbre i hyeme pl⁹ q̄ i estate plongant. Poris terre clausis in superficie exteriori corpa infrigidantur. Interi⁹ tñ ptes calide fugiētes dñantē frigiditate inaggerant. et ideo aq̄ puteales et fontane i hyeme sentunt magis calide q̄ in estate. qz calor naturalis fugiens tria sibi aeris frigiditate interiora penit et in uenis puteoz et fontiu se includit. et ideo p̄p̄ caloris p̄titiā aque in fonte vel in puteo nō gelant. Itē hyemalis asperitas hōies efficit pigros et tēdies ad operādū. Herui et p̄stringēte frigiditate p̄trahunt quodā mō et coartatur p̄pter qd̄ mēbra ad operādū ita te facili n̄ latant. Itē ex frigore hyemale clauduntur poru. et reuocato calore naturali ad interiora h̄tutes aiales p̄fortant. p̄pter qd̄ exercitat appetit⁹ et plura necessario cibaria plus q̄ in alijs temporibz requirunt. Unde Ipo. in amplō. Ventres hyeme natura sunt calidiores et somni longissimi. In his ergo horis plures oblatōnes dande sunt. calor eni est mult⁹. et multo indiget nutrimento. Itē qñ hyems suas excedit q̄litates. varie passioes i corporibz in p̄cavitatibz corporis aggregantur q̄ nō inueniētes uia euaporatōis calescunt et citi⁹ putrefiunt ex quo necessario infirmitates varie p̄creantur.

Capitulum. VIII.

M De mense
Ensis est nomen grecum. et de lūne nomine tractū. Luna eni greco sermone mēne vocatur. Nam apud

hebreos menses legitimi nō ex cursu solis sed ex lune motu cūcipant. Egyptij aut. p̄mi p̄pter velociorē lune cursūz nomen mēsis p̄mo ex solis cursu inueniunt. quoniam tardior solis mot⁹ facilius poterat cōprehēdi. vt dicit. Ipsi. Est aut triplex mēsis. s. solaris q̄ dū sol moratur i vno signo pagrādo. et est vsualis illō spaciū. s. dierū qd̄ in nostris martilogijs cōtinet. Et est mēsis lunaris. s. spaciū quoluna recedit ab vno p̄ucto firmamenti rediēs ad idē punctū. et cōtinet i se. xxvij. dies et septē horas. Nā luna morat p̄ duos dies in quolibet signo et bysse hōre. ex eo hō q̄ morat i quolibet signo p̄ duos dies. cū sint. xij. signa. habet. xxij. dies ex eo hō q̄ morat p̄. vi. horas exiit tres dies q̄ p̄dictis. xxij. dieb̄ adūcti faciunt. xxvij. et. xero bysse spaciū suppleunt vni⁹ hōre integre. ex quo p̄z q̄ luna circuit zodiacū a p̄fecto ad p̄ctū p̄. xxvij. dies et vij. horas. Alio mō sumit mēsis lunaris p̄ lunatōe. vt p̄z i āno lunari. q̄ re supra. Cōtinet itaqz mēsis. iij. septimanas. septimana. vij. dies naturales. dies. iij. q̄drates. q̄dras sex horas. hora iij. p̄ctra. p̄ctū. x. momēta. momētum xij. vncias vncia. xlvij. at hōmos. at hōm⁹ vltim⁹ nō diuidit p̄pter sui breuitatem. Sunt aut mēses. xij. vsuales. quoz p̄imus d̄z ianuari⁹ a iano dicit⁹ cui fuit cōsecratus. qz vt dicit. aug. gētilēs credētes ianū ducē quēdāz tēū esse in his h̄alēdis eū plurimū venerabātur. et i duas facies figurabāt. vna; p̄ se et alia aī. qz erat termin⁹ aī prioris et p̄ncipiū sequētis. Q̄modo aut d̄z ianuari⁹. eo q̄ sit limes et ianua aī. An bifrons ian⁹ tepingit. vt anni introit⁹ et exit⁹ cōmōstret. vt dicit. Ipsi. Depingit aut comedēs et de ap̄lo bibēt qz tñc aīalia abūdantiorē cibi copiā erigūt et requirūt. qz tñc t̄pis p̄pter subintrationē caloris ad interiora maxime vigerat appetit⁹. Itē etiā mēsis h̄z noctes lōgas hōraz. xvi. et dies breuiores hōraz. s. vij.

Capitulum. IX.

M De february
Secundus mēsis est february a february. i. plutone dicitur. cui mē

sis ille fuit antiquitus cōsecratus. nam
 ianuariū dījs superioribz. februariū ve/
 ro dījs inferioribz. antiquus error genti
 lium cōsecrauit. et ideo februarius a fe/
 bruo. i. plutone deo infernoz est nomīa
 tus. Est autē mensis pluuiolus valde et
 aquosus. ppter vaporū elevationē q̄ in plu
 uias resoluūtur. et ideo dicitur sol tūc eē
 in aquario ppter aquarū inundatōes. De
 pingitur autē februari⁹ senex ad ignē refi
 dens pedes calefaciēs. qz tūc tps maxi
 me viget frigus. ppter diurnā sol elō/
 gationē que pcessit. Inter autē oēs men
 ses februari⁹ mēsis est min⁹. qz nō habet
 nisi. xxvii. dies quādo nō est bissex⁹. i.
 bissexto autē habet. xxix. d̄ autē februari⁹
 apud hebreos sebat. apud grecos pen
 dicos. nor habet. xiiij. horas. dies. x. r.

Capitulum. x.

De marcio
Martius mensis dicitur marcius
 a Marte romane gentis auctore
 appellatus. Vel ideo sic est dictus. eo q̄
 tunc animātia ad marē et coitū mouean
 tur vt dicit *Isi*. Dicitur autē marcius
 apud hebreos mensis adar. apud grecos
 vero vocatur distan. et habet. xxxi. dies.
 nor autē habet horas. xij. dies. xij. In mē
 se enī marcio est equinoctiū vernalē. so/
 le inter septentrionē et meridiē mediā li
 neam tunc tenēte. Et ideo in mēse mar
 cio aperitūtur pori terre atqz humores in
 cipiunt ascēdere tam in alalibz q̄ in her
 bis et animalibz. Tandē marcius pingitur
 tanqz ymitoz vel ortulanus. qz tunc est
 temp⁹ vt supflua a vitibz et alijs animalibz
 amputetur. In marcio autē est tempus
 valde mutabile et instabile. et ideo tunc
 tps facillime corpa hūm alterant. Et q̄
 aut marciales sunt min⁹ sane ad bibe
 dū. qz sic ex semibz pisciū et ranarū potissī
 me inficiunt sole in principio marcij in
 medio signi pisciū existente.

Capitulum. xi.

De aprilis
Aprilis mensis est aprilis q̄ apud he
 breos d̄ iar. apud grecos x̄o d̄
 candicos h̄ns. xxx. dies. cui⁹ nor h̄z horas

x. dies. x̄o. xiiij. Dicitur autē aprilis quasi
 aperilis. qz tūc oīa aperiunt. et tūc germi
 na flores et folia de terra et arboribz egre/
 diuntur. Et ideo aprilis tepingit gestās
 florē. qz in illo mēse incipit terra recora
 ri floribz ac vesti. Vel aprilis dicit q̄ si
 affron dilis. ab affron qd̄ est semē. qz tūc
 apertis poris terre sunt arua apta semi
 nationi et agriculturē. sole circa medi
 um marcij signū tauri subintrāte.

Capitulum. xii.

De quinto mense
Quintus mensis est in adiu siue
 mai⁹. a maiā matre mercurij di
 ctus. vel d̄ a maioribz natu q̄ in republī
 ca sunt maiores. vel d̄ madi⁹ a madefa/
 ctione pluuiarū. qz tūc tps oriunt phā/
 tes et hyades et alie stelle pluuiales. q̄ rī
 x̄tute mittuntur pluuiē et rores ad semi
 nū iactoz madefactōes et irrigatōes. Dic
 mēsis apud hebreos d̄z syabal. apud gre
 cos autē d̄z antimoseos h̄ns dies. xxx.
 nor vero ei⁹ habet horas. viij. et dies. xvi.
 Est autē mai⁹ temp⁹ amenitatis amoris
 et iocūditatis. Tūc enī marie vociferāt
 et gaudēt aues. Tūc ad bella pcedunt re/
 ges i maio prata ridēt et floret. silue viret
 et oīa fere astantia mouent ad gaudiū et
 amorē. et ideo sol d̄z in medio maij intra
 re signū geminoz. qz ppter tepēriē aeris et
 amenitatis tps iocūditas in hoibz gemē
 nat. ur. In mai⁹ temp⁹ est solaciū et vedu/
 ctionis ppter qd̄ tepingit iuuenis equi
 tans et gestans volucrē super manū.

Capitulum. xiii.

De mense sexto
Junius mensis d̄z iuni⁹ a iunioribz
 dicit. eo q̄ popul⁹ roman⁹ in cētū
 nas iunior et senior fuit diuisus. vt dic
Isi. Est autē mēsis iuni⁹ finis veris et pn
 cipū estatis. et d̄z apud hebreos thebath
 apud grecos vero tescos h̄ns dies. xxx.
 nor x̄o h̄z horas. vi. dies. x̄o. xvij. Est
 autē mēsis solsticialis qz i ei⁹ medio intrat
 sol i cancr. tūc autē calore solis hūorē in
 radicibz desiccāte oīa tendūt ad maturi
 tatē et ideo tepingit fecās fena. qz fena
 in pratis tunc tps sunt matura.

Capitulū. XIII.

De mense septimo
Septimus mensis dicitur iulius a iulio cesare sic vocatur. qz in illo mēse fuit natus. vel vt dicitur tunc tempus fuit ad imperium sublimatus. Dicitur autem apud hebreos canalis. apud grecos panemos. Habet autem dies. xxx. cuius dies habet. xvi. horas. non vero. viij. Est autem mensis iste feruētissimus qz in medio istius mensis sol incipit esse in leone et incipiunt dies caniculares. et ideo tunc ex sole. tunc etiam ex calido signo et calidissimo sidere fit excessus tunc temporis in calore. tunc etiam interdum omnes calide passiones et tunc est tempus maxime discoueniens medicine ex nimio calore ad interiora radicitus subintrare et hinc est sumere segetes maturas. An iulius tempus pingit cum falce segetes resecat. qz tunc est tempus gratum messioni.

Capitulum. xv

De octauo mense
Octauus mensis est augustus ab augusto cesare nuncupatus. qui apud hebreos dicitur ebal. apud grecos ior. habens dies. xxxi. cuius non habet horas. et dies. xiiij. In hoc mēse fruges in horrea recolliguntur. et ideo tempus pingit cum flagello triturare denudat terra a frugibus et spoliat. et ideo dicitur sol in medio augusti signum virginis subintrare. sic enim vergo sterilis est et infecta sic terra est quasi sterilis quando a suis fructibus est ablata.

Capitulum. xvi.

De septembri
Septembris est nonus mensis sic dicitur. qz est septimus ab umbra paneo. s. a marcio quoniam solent imbres inundare. et dicitur apud hebreos tarsa. apud grecos corros hinc dies. xxx. cuius non habet horas. et dies. xij. In isto enim mēse fit equinoctium autumnale. nam in eius medio sol ingreditur signum libere. Est autem mensis iste finis estatis et principium autumnum in quo vindemia fit matura. et ideo tempus pingitur tanquam vindemiatorem racemos colligens in corballe. Est autem mensis iste mutabilis et instabilis. cuius calor in principio est

interius. sed in fine remittitur et tepescit iam frigiditate sapiens autumale. Fuit autem mensis iste apud hebreos valde celebris et solennis. nam apud eos dies septimus. mensis. viij. et annus. viij. in summa veneratione habebatur.

Capitulum. xvii

De decimo mense
Decimus mensis est october sic dicitur. qz ab umbra est octauus. qui apud hebreos dicitur marizon. apud grecos ipleos. hinc dies. xxxi. cuius non habet horas. xiiij. dies. x. qui in principio sui adhuc est calidus sed in fine fortiter frigore corpus pingit. et ideo in eius medio sol dicitur intrare signum scorpionis. quod est xmis facie blandiens et cauda pungens. Hic mensis qz naturaliter est frigidus et sic terram desiccatur et ea ad susceptores seminum disponit et habilitat. An tunc tempus semina hyemalia glebe comedantur. et ideo tempus pingit similitudinem hominis seminantis.

Capitulum. xviii.

De undecimo mense
Undecimus mensis est nouember sic dicitur quasi ab umbra noni apud hebreos dicitur casteu. apud grecos dyos habens dies. xxx. cuius non habet horas. xvi. dies. x. viij. Hic mensis frigiditate sua penetrat ad interiora et grauius ledit corpora et ideo in ipsius medio dicitur sol signum sagittarii subintrare et siccitate et frigiditate sua stringit et desiccatur et deicit arborum folia. poros etiam in animalibus claudit. et relectis humoribus intrinsecus eos congelat coagulat et conpingit. Et ideo tunc tempus animalia maxime porci multum impinguntur. propter quod tempus pingit quasi rusticus querens pecunias et glandibus reficiens porcos suos.

Capitulum. xix.

De decembri
Decembris duodecimus mensis est sic dicitur. quia ab umbra marci est decimus. Marcus quidem est mensis pluuiosus. hic apud hebreos dicitur thubeth apud grecos epulos. habet dies. xxxi. cuius non habet horas. xvij. dies

vero. vi. **H**ic mensis est solstitialis. qz in
 eius medio sol ingreditur signū capricor/
 ni. quādo ita est a remotis te nostro ha
 bitabili qz nō pōta nobis pl' aliquid
 elongari. 7 tunc a circulis meridionali/
 bus incipit paulatim reuerti 7 ascende
 re per circulos boreales. **E**st autē finis au
 tūni 7 principii hyemis que se extendit
 vsqz ad. xviij. diē marcij vbi incipit tem
 pus veris. In hoc mēse ppter asperitates
 frigoris sunt altalia et aialia domestica
 multe quietis 7 parui motus. 7 ideo plu
 rimū impiguatur. **U**n tunc tps inter
 ficiuntur potissime 7 mactantur. ppter qd
 expingit tanqz carnifex qui cū securi p
 cutit et mactat porcū suū. **E**x his enim
 duodecim mensibus perficitur ann' tam
 solaris qz lunaris.

Capitulum. xx.

De hebdomada et diebus

Hebdomada siue septimana a se
 ptem diertū numero est vocata.
 cuius replicatione mensis an/
 ni 7 secula paguntur. **A**b eodem ei die
 incipit 7 in eodem terminat. cur' partes
 sunt dies artificiales 7 naturales. **S**unt
 dies dicti a dijs quoz nomina quibus/
 dam syderibz sunt ab antiquis cōsecra
 ta. **P**rimū soli ascripserit qui princeps
 est syderū et t' min' planetarū. et ideo
 dies dominica nūcupatur. que priuile/
 giata est in multis. quia in die domini/
 ca mūdus est creatus 7 in eadem domi
 nus natus fuit. 7 in eodem dominus re/
 surrexit. 7 in eadem etiā dominus misit
 spiritū sanctū. **S**ecundū diem ascripse
 rūt lune. que soli in magnitudine 7 splē
 dore proxima est. **T**ertū autē marti. et
 sic de alijs. **D**iertū autē alijs est egyptia
 cus. alijs non. **E**gyptiacus est dies ille
 in qua misit deus plagam aliquā in egyptum.
Unde cum sint viginti quatuor
 dies egyptiaci. patet qz plures misit de/
 us plagas super egyptios qz decem que
 inter ceteras magis sunt famose. **P**onū
 tur autē in kalendario ecclesie. nō quia
 aliquid sit in illis plus qz in alijs omit/
 tendū. sed vt miracula dei ad memori
 am reducātur. **D**iertū alijs est artificia

lis siue vsualis alijs est naturalis. **A**r
 tificialis est spaciuz quo voluitur sol in
 nostro emisferio ab oriente ad occiden
 tem. 7 dicitur artificialis quia quasi ar
 tificio diuersificatur fm diuersos situs
 clymatū et regionū. **N**aturalis est spa
 cium quo sol voluitur ab oriente per occi
 dentē in orientem. et talis dies conti
 net horas. xxiij. **A**rtificialis vero dies
 p̄tinet in equinoctio. xij. horas. **I**n alijs
 vero temporibz plus vel minus fm die
 rum incrementū vel decrementū. **D**ie
 rum autē alijs nominat a kalendis alē
 us ab idibus. alijs a nonis. **P**rim' autē
 dies mensis dicitur nomine kalendariū.
 a kalon qd est voco quia tunc solebant
 mercatores ad nūdinas suocari. 7 erat
 festum solēne. quod vocat festū neome
 nie. id est. noue lune. quia tunc luna vi
 debatur esse noua. **N**one dicitur quasi
 nudine. quia tunc nudine inchoabant
Idius idem est qd diuisio. qz tunc nūdi
 ne diuidebāt. **E**x quo patet triplex die
 rum differentia. s. kalendarij. reputata
 ad celebrandū. nonalis attributa ad ne
 gociandū. idualis statuta ad recedendū
 a nūdinis 7 ad p̄pria reuertendū. **D**ies
 autē naturalis cōstat ex. xxiij. horis qui
 bus sol circa totam terrā raptu sumamē
 ti circūfertur. **T**u' partes sunt quadrās
 hora. punctū. momentū yncia. athomus
Est autē quadrās quarta pars diei na
 turalis. s. spaciū sex horarū. **H**ora sexta
 pars est quadrātis. i. vicima quarta ps
 diei naturalis. **E**t dicitur hora extrema 7
 finalis pars t̄pis. sicut ora dicitur extre
 mitas fluminis siue maris. vt di. **I**n. **P**un
 ctum est quarta pars hore. **M**omentū
 est decima pars puncti siue quadragesi
 ma ps hore. **E**t dicitur momentū q̄si mimus
 atqz angustissimū temp' a motu syderū
 nūcupatū. **Y**ncia autē dicitur. ps momē
 ti. **A**thom' est quadragesimalseptima ps
 yncie. et dicitur athom' q̄si sine diuisione.
 quia vltra athomū nō recipit subdiuio
 nem. **D**ies itaqz est illuminationis a lo
 le receptiua 7 luminis recepti ad alios
 diffusiuā. vñ dies a dian greco teruat.
Et autē dian idē qd claritas. vt di. **I**n.
Ite dies mensū annoz 7 tempoz est te

Liber Monus

scriptura et distinctiva. Omnia et tempore et seculorum curricula dierum numero computantur. Item secundum accessum solis et recessum est dies breuitatis vel magnitudinis receptiva. Et ideo propter solis elongationem a nostro habitabili in hyeme est breuissima. in estate autem longissima. quia tunc sol nobis vicinior appropinquat. Item sydery et corporum superiorum est dies occultatiua quia quanto dies est clarior. tanto stelle a nostris aspectibus amplius elongantur. Item in coloribus et rebus visibilibus formas est dies discretiua. Nam figure et forme que nocte latent de die patent. ut dicit Beda. Item diei presentia animi lucis est lenis et catina. in ortu enim diei gaudet et cantant aues. Item viatoribus est dies securitatis et pacis tributiva. latronibus inimica et timoris incussiva. latrones enim de die timent. Item diei claritas est tenebrositatis noctis euacuatoria. et ipsi immediate successiva. et quanto nocte procedens magis tepidiosa est et turbulenta. tanto est successiva diei presentia magis grata. Item dies est status sui immutatiua. crescit enim continue et recrescit. et quanto plus recrescit et abbreviatur in hyeme. tanto plus in estate plongatur. Item dies est a torpore et somnolentia exercitatiua. nam dies exercitio et labori hominum deputatur. et quanto plus dies declinat versus finem. tanto sapiens operarius ad perfectionem diurni operis plus conatur. ut dicit Gregorius.

Capitulum. XXI.

De auro
Auroa finis est noctis precedentis et diei sequentis principium. et dicitur auroa. ut dicit Isidorus quasi aurea hora eo quod rutilat ad modum auri diffundit colore. Unde et sol in auroa a grecis crisosdomos. id est. auri tomus appellatur. Nam radij eius splendentes aureas comas demonstrant. Vel dicitur auroa quasi auroa rosans. eo quod in auroa ros generatur. Et cuius humectatione infunditur terra et aeris caliditas temperatur. Auroa lumen a sole impetrat. clarior est ipsa nocte. sed obscurior claro die. Huius modus et diurnas ad volandum et cantandum

excitat. nocturnas autem fugat. In ortu autem aurore flores primo clausi aperitur. et herbe que estu precedente marcescunt in auroa eriguntur. vires aiales in auroa confortantur. et animalium egrotudines alleviantur et diminuntur. In auroa autem humor sanguineus principaliter dominatur. Unde secundum Costan. auroa usque ad terram imitatur naturas veris. meridies estate. hora respicitur a temporibus autumnalis. nocte vero hyemis qualitatibus assimilatur in auroa propter diuinitatem sanguinis somnus dulcis est et salubris. tunc etiam temporibus marie galie ad vociferandum concitantur. Dicitur autem lucifer in auroa et orientis solis presentia nunciat esse prima et vicina. Auroa a tenebris incipit. sed usque ad perfectionem luminis proficit et procedit. Variatur autem in ortu solis colore suum. Unde nunc croceum nunc purpureum nunc aureum pretendit colore. Accidit autem hec varietas ex diuersa qualitate vaporum et nubium in quibus fit depressio solarium radiorum ut dicit Beda. Nimbium autem serenitas in auroa cum radijs solaribus directis contra austrum signum est future tempestatis. ut dicit idem Beda. Idem autem est auroa et diluculum sicut dicitur quia est diei lucidum et luminosum principium. Est enim diluculum secundum Isidorum. terminatio noctis et inchoatio plenae lucis. alleviatio infirmitatis. expeditio ab inimicis. In diluculo autem fugerunt hostes et latrones. ut idem dicit. Idem est mane quod diluculum. Nam mane est lux plena et matura. et dicitur a mane quod est bonus. eo quod luce nihil est melius secundum Isidorum. Est autem mane principium laboris et finis tormatationis. tempus sobrietatis et perfecte celebrate digestionis. paulatim nocti finem imponit et cito transit rerum qualitates et species et figuras preostendit et precludit.

Capitulum. XXII

De meridie
Meridies est dicta quasi dies media. nam in meridie in medio celividetur consistere sol et in medio puncto inter ortum et occasum existens videtur equaliter ab utroque tunc distare. vel de

meridies quasi mera dies. qz tunc purior et clarior est quando sol de medio celi rutilat et totum orbem pari illuminat claritate. vt dicit **Isti.** Hec hora calidior est et sicior et in suis qualitatibus est similioz estati. et hoc accidit propter quatuor. scilicet propter directam solis ad capita nostra oppositionem. propter radioz solarium reflexionem et propter directam duplicatorem. et propter radioz spissitudinem et eorum contractionem. propter linearium angustias sub quibus radij coartantur. **Hec** etiam tunc temporis propter multiplicationem et concursum radioz maxime calefacit. et ideo amplior tunc calor in istis inferioribus generatur. **In** meridiana autem hora umbra vniuersumque corporis est breuissima. et a meridie versus seprecessionem tunc temporis est extensa. et quanto sol plus recedit a meridiano circulo tanto obiecti corporis umbra amplius elongatur. vt dicit **Beda.** **In** meridie flores et herbe arefcunt. sed fruges et fructus potissime maturefcunt. animalia loca vmbrosa propter solis feruorem querunt et in suis latibulis requiescunt. **In** meridie animalia venenosa sicut colubri et serpentes plus ledunt. quia venenum suum facilius tunc emittunt et effundunt de mane etiam propter frigiditatem nocturnam precedentem rigescunt. et ideo in eis vis veneni consopitur. sed in meridie calefcunt. **Unde** tunc ad pungendum et virus veneni infundendum fortius inardescunt. **Unde** in feruore meridiano cavernas exeunt. et calefactionis gratia soli se exponunt sicut **Isti.**

Capitulum. XXII.

De vespera

Vespera a vespero stella occidit aliter est dicta. **Vesperus** enim est stella que soles occidentem sequitur et tenebras sequentes comitatur. vt dicit **Isidorus.** **Vocatur** autem vesper serui a ianuis seratis sic dictum. **Quando** enim venit vespera fores serantur vt omnia in domo maneant tutiora. et dicitur etiam crepusculum id est dubia lux quam inter lucem et tenebras discernere non est certum vt dicit idem. **In** vespe igitur dies finit et solares radij a terre superficie subtrahuntur. imminente vespera vmbre

corporum maxime prehendunt. flores que extra solem aperti fuerant propter solis absentiam in se clauduntur. porri etiam corporum qui ex calore diurno aperti fuerant propter remissionem caloris in vespere constringuntur. exalationes et fumosi vapores que materia sunt nebule et nubis vesperino tempore resoluuntur. homines et animalia et etiam volucres propter resolutionem suam mositatum in eorum corporibus ad somnum et dormitionem tunc disponuntur. aues nocturne sicut butones et noctue de suis latibulis ad sua pascua procuranda tempore vesperino egrediuntur. greges a pastore a pascuis reducte caulis et alijs ouium receptaculis recolliguntur. **Lupi** a canibus in vespere viri discernuntur. vigiles et custodes propter latronum insidias hostium insultus in muris et turribus statuntur. in vespere autem laborantes remouentur et quieti exponuntur.

Capitulum. XXIII.

De nocte

Nox nocedo est dicta eo quod oculis nocet. nam oculum prius a sua perfectione. scilicet ab actu videndi. occultat enim rerum colores in quibus oculus delectatur. **Causatur** autem nox ab vmbra terre cuius interpositio intercipit a nobis solares radios et impedit ac tollit a nostris aspectibus visum solis. **Est** autem nox frigida et humida qualitatibus hyemis similitudine. et ideo quietissimi malum virtutum est congrua et operatio nisi naturalium effectuum necessaria. **Ante** nox est tempus dormitionis et quietis vt virtutes que per vigilias diurnas distracte et disperse fuerant debilitate beneficio noctis quiescant et coadunentur. et sic coadunate confortentur. **Ne** nox propter solis absentiam esset penitus in defecta stellarum fulgore illustratur vt ex stellarum motu noctis tenebrositas minoratur. et noctis cursus et processus discernitur aeris etiam nocturna densitas temperatur. vt dicit **Albu.** et ideo in nocturnis tenebris ambulantes vel nauigantes de facili deuiant nisi eorum via per motum et siderum situs dirigatur. **Omnes** infirmi

epulandum et conuiuandum in kalendis
tubis et buccinis specialiter inuitabatur.

Capitulum. XXVII

De septuagesima

Septuagesima est spatium. lxx. die-
rum qui extenduntur a dominica que
dicitur septuagesima usque ad sabbatum
pasce. et dicitur sabbatum in albis. In his
autem. lxx. diebus signatur. lxx. anni quibus fi-
lij israel captiui fuerunt in babilone. per
quos continue fuerunt in miseria et dolo-
re. sed accepta licentia a ciro rege reuer-
tebantur finitis. lxx. annis cum gaudio et
honore. In his autem. lxx. annis captiui-
tatis babilonyce figurabatur totum tem-
pus vite nostre quod in culpe subdimur at-
que pene. Et ideo culpa primi hominis cum
pena sibi infligita legitur in ecclesia in pri-
ma dominica quando septuagesima incipit.
Unde in signum presentis miserie cantica
leticie subtrahuntur. nuptie et coniuga do-
nec transeat pascha suspenditur. In pas-
cha autem alleluia cum alijs iocunditatis can-
ticis resumitur. quia per passionem christi ser-
uitus humani generis relaxatur. Pena
tamen adhuc remanet. et ideo in septima
na paschali cantatur graduale cum alleluia.
remanente adhuc pena. quia adhuc cum spina
li leticia quam habet ecclesia pro remissio-
ne culpe. remanet quedam tristitia. sicut
populus israeliticus de sua reuersione libe-
ra in hierusalem multum exultabat. sed nihilo-
minus pro difficultate itineris plurimum
laborabat. Sic nos tendentes ad patriam
gaudemus per gratiam nostre redemptionis
sed adhuc lugemus pro peccatis. Cum au-
tem vite presentis septuagesima fuerit
adimpleta. tunc fulgebimus in albis in
agni presentia. Et ideo sabbato in albis can-
tatur duplex alleluia. quia finito labore vi-
te presentis cum puenerimus ad eterne quietis
sabbatum gaudebimus stola duplici nobis
tunc temporis restituta. In signum miserie vi-
te presentis cantatur in introitu missae. Cir-
cumsiderunt me etc. Pro spe autem reuer-
sionis inuitamur in epistola ad curten-
dom in stadio et ad laborandum in vinea
domini sabaoth docemur in euangelio.
Decemnia ex summa et sententia Job

hancis teletis sunt extracta. Cuius autori-
tas in ecclesia solennis est maxime in of-
ficijs ecclesiasticis ordinandis.

Capitulum. XXVIII.

De quinquagesima

Quinquagesima quasi quinquies-
decem est vocata. et significat tem-
pus remissionis secundum expositionem ipsius
Jobanis teletis. Nam annus quinquage-
simus dicebatur annus iubilaeus. qui apud
hebreos fuit summe celebris et festiuus.
Annus enim fuit reuersionis prescriptoris.
remissionis rebitorum. restitutionis perdi-
torum. Incipit autem quinquagesima in
dominica tertia a septuagesima et finit
in dominica resurrectionis. Significat
enim statum gratie ad quam restauramur
mediante beneficio presentie. Unde et ieiunium
ecclesie incipit in medio quinquage-
simalis septimane. et tunc frequenter
quinquagesimum psalmum qui est peniten-
tialis recitamus in diurno officio. in sin-
gulis fere horis psalmus ille penitentia-
lis qui Miserere mei deus intitulatur
reperitur. Observatio anni quinquage-
simi qui dicebatur in lege iubilaeus in-
cepit secundum hebreos ante legem. scilicet a tempo-
re abrahe qui liberauit loth nepotem su-
um qui tunc temporis fuit annorum quin-
quaginta. Et ideo ab illo tempore inter
filios abrahe seruabatur. quod precedente
tempore sub lege propter mysterium appro-
babatur. ut patet in numeris.

Capitulum. XXIX.

De quadragesima

Quadragesima est tempus qua-
draginta dierum. ut dicit Job
incipiens a prima dominica qua-
dragesimali. et se protendit usque ad do-
mini cenam in qua dominus noster no-
ui testamenti sacrificium inchoans pa-
ne angelico nos refecit in quo nobis si-
gnatur quod qui quadragesimam peniten-
tie presentis vite spiritualiter perege-
rit. diuine contemplationis societate si-
naliter perfuerit. Est autem quadra-
gesima tempus mulieris xpiane in quo accipit
vicia dimicant. Hunc ei dierum numerum ad

Liber Nonus

nostra assumim? militiam non solum per exem-
plum moysi et helie. sed etiam per imitationem
iesu christi isti qui tot diebus legit ieiunasse
Bene autem sub hoc numero ieiunamus? Nam
pro eo quod estat ex denario quater in se re-
uoluto decalogum sub tenario et euangelium
sub ternario representat quibus armis
spiritualibus nos aduersari superatur et ter-
ra vinearum iure hereditario possidetur. si
autem terra promissionis finita quadragin-
ta annorum pugna in deserto filii israel
concedebatur. Fructus etiam militie nostre offe-
ditur sub hoc numero. Nam quadragena-
rius collectis partibus ipsum diuidentibus
pducit numerum quinquagenarium
qui numerus remissionis rebitorum et heredi-
tatis amissionem restitutionem signat. Ex quo
ostendit quod dimicatio contra vicia remissi-
onem consequimur peccatorum et heredes effi-
cimur honorum eternorum. In hoc enim nume-
ro vite nostre decimas et primitias domino
consecramus. Nam per decima. ccc. diebus iei-
unamus. xxxvi. dies per decima. vi. dies
et horarum qui residui sunt de anno integro
vnum diem ut in summo soluar deo per dec-
ima anni. xxxvii. ieiunabiles. et tres di-
es de ieiunio quatuor temporum pro pri-
mitiis offeruntur. Hoc autem facimus ut of-
ferentes deo primitias nostri temporis
in fide trinitatis et decimas in completio-
ne decalogi per fides et bonos mores pri-
mogenitorum dignitate et eterne felicitatis
denarium assequamur. Et quod quadra-
gesima est tempus militie. adeo et in euan-
gelio agitur de militia et victoria ipsius
christi. In tractu vero quatuor impugna-
tionum et temptationum genera demonstran-
tur. quarum prima est leuis et occulta. scilicet
mor nocturnus. secunda est leuis et manife-
sta. scilicet sagitta in die volans. tertia est gra-
uis et manifesta. scilicet occurus demonij mei-
ridiani. quarta est grauis et occulta. et hoc
est negocium in tenebris ambulans. Con-
tra istas itaque multiplices impugna-
tiones munimur spirituali armatura ad quas
nos instruit apostolus in epistola et inuitat vbi
dicit. Exhibeamus nos sicut dei ministros
per arma iusticie virtutis dei etc. Inter
omnia autem tempora anni. tempus quadragimale
magis est nobile et inigne. Est ei tempus

reuiuificationis. quia terra que in hyeme vide-
batur quasi mortua tempore quadagesimali re-
uiuiscit et virescit. Item tempus est renoua-
tionis. nam terra herbis et floribus et arbor-
es frondibus renouant et ornant. Item tem-
pus est impugnationis et fecundationis. quia
tunc virtus generatiua in animalibus et plantis
maxime viget. vnde tunc pullulant et germinant
terrenas creaturas vniuersas. Item tempus est
nidificationis et pullificationis. vnde turtures
et ciconie et alie volucres que aberant tota
hyeme tempore hyali adueniunt et ad nidifi-
candum solite sunt. Item tempus est medici-
ne et purgationis. quia tunc maxime mouentur
humores in corpore ad excrementum. et ideo tunc
est tempus congruum medicine. Item tempus est
lucris et negociationis. tunc enim arabilis est terra
et mare nauigabile. et ideo solent homines
vernali et quadagesimali tempore ob spei lu-
cri ad diuersa negocia se mouere. Item
tempus est resecationis superfluum et amputa-
tionis. et ideo in quadagesima amputantur
vites et alie arbores que a superfluis exonerantur.
Item tempus est lachrymationis vinearum
inculcarum et germinationis. Nam humor qui
erat superfluum in radice euaporat. et distilla-
to se euacuat incisa vite. vnde etiam ger-
minabilis tunc erumpit. et per diuersas par-
tes in pagine se ostendit. Item tempus est se-
minationis et inlerationis. quia circa quadagesimam
ma semina terre mittuntur. et surculi in arboribus
inlerunt. Item tempus est rosis et pluui-
alis irrigacionis tunc enim oriuntur plades et
alie stelle imbrifere. que sunt causa rosis et
pluuiie ad iactorem seminum irrigacionis et nu-
trimentum. ut dicitur. albu. et Beda. Item tempus
est deambulationis et pegrinationis. quia tunc
ecclesie et sanctorum limina maxime frequentantur

Capitulum xxx.

De pascale
Pasca grece passio dicitur latine
a patin quod est pati. hebraice
vero idem est quod transitus. eo quod in pas-
ca iudeorum agnus imolabatur. assus co-
medebatur. et nihil ex eo vltimo in mane
derelinquebatur. quod comedi non po-
tuit igni cremebatur. cum festinatione. et
lactucis agrestibus et panibus azimis
comedebar. ab inarchiasis et imudis co-

medi phibebat. accincti fuerunt hebrei et
pedito calciati quando ab eis comedebat
in manu manducatis agni baculus tene-
batur. sanguine agni limitis domorum po-
stibus virtus exterminatis angeli coer-
cebatur. quia non habuit potestatem nocen-
di ubi domorum postes cum supraluminaribus
fuerunt tunc limiti. In comestione agni
imolati transiente domino per egyptum egyptio-
rum plus percutiebatur. plus vero hebreo-
rum ab egyptiorum crudeli domino liberabatur.
Unde ex eo quod primogenita egyptiorum
interficiebantur hebreorum primogenita sa-
crificabantur. Post comestione vero agni po-
pulus precedente columna ignis et nubis
illesus per mare rubrum de egypto educeretur.
Pharaon autem ipsos persequens cum toto
suo exercitu precepit in medijs fluctibus
submergeretur. Tandem in fine cum hym-
nis et canticis per sua liberatione et hostium
submersione. gratiarum actiones domino sol-
uebantur. Nec omnia in exodo per ordinem
continetur. ca. xij. xiiij. et xviij. Et ideo in
memoria interfectionis egyptiorum et li-
berationis hebreorum inoleuit consuetudo
ut semper de duobus damnatis ad mortem.
vnius in pascha iudeorum interficeretur. et al-
ter liber dimitteretur. ut patet **Exod. xvi.**
Et studium pasche christianorum exemplum
fuit et figura pasche christianorum in quo
mediate sanguine agni immaculati qui abstu-
lit peccata mundi omnes electi a seruitute
demonum sunt redempti. per quem verus
faciunt transitum de carne ad spiritum. de ve-
teri homine ad novum. de umbra ad lucem.
de mundo ad celum. de figura ad veritatem
de seruitute ad glorie filiorum dei libertatem.
Et ideo dies paschalis est tempus leticie et
exultationis. tempus nouitatis et reno-
uationis. tempus puritatis et iocunde re-
fectionis. quia resurrectionis filii epulantur
non in fermento veteri malignitatis. sed
potius in azymis sinceritatis et veritatis.
Nostrum autem pascha semper in die dominico ce-
lebramus. verno tempore luna adhuc plena.
In dominica autem semper celebramus propter re-
uerentiam dominice resurrectionis. non autem
semper celebramus in xv. luna cum iudeis ne
iudicari videamur. Nostrum insuper pas-
cha large scriptum ad multa se extendit. et pri-

mo ad diem in ramis palmarum quod vulgari-
ter pascha floridum dicitur. eo quod in illo die flores
arborum et virentes ramos in manibus
gerimus. quia dominus illo die processionaliter
cum ramis arborum est susceptus. **Nec di-**
es est privilegiata in hoc quod filii israel il-
lo die sub ioseph transito iordane sicco ve-
stigio terre intraverunt terminos promissionis
et comederunt de frugibus terre cha-
naan. et statim defecit manna quo aliti
fuerunt in deserto quadraginta annis. ut
patet **Iosue. ij.** In eodem etiam die sicut
tunc erat dies palmarum eiecit dominus
de templo ementes et vendentes postquam
a turbis cum ramis palmarum et oliuarum
honorifice est susceptus. Ad pascha etiam
pertinet dies cene que secundum **Iohannem** le-
thi in quatuor est privilegiata. in peni-
tentium ad ecclesiam redeuntium reconcilia-
tione. qui enim in die cinerum ab ecclesia
per iusticiam excluduntur in die cene per mi-
sericordiam in sinu ecclesie recipiuntur. et
ideo in quinta feria fecit dominus ex aquis
piscis et volucres. partem enim remisit gur-
giti. partem leuavit in aera. quia dominus
malos in carnalibus delectationes separat a
bonis in celestibus glorificationis. Secundum
privilegium consistit in veteris sacrificij
terminatione et viuifici sacramenti altaris
institutione quando carnalis ritus in
celestem et spirituale ritum est mutatus. **Ter-**
tium privilegium consistit in sacre vinctio-
nis et crismatis consecratione. tunc enim ab
episcopo oleum cathecuminorum et infirmorum
quo paruuli baptizandi iunguntur inter
scapulas et in pectore. infirmi unguuntur
in organis sensuum morte iam appro-
pinquate consecrat. **Eodem etiam die** con-
fiatur chrisma ex oleo et balsamo quo pri-
uili christumant a minori sacerdote in vet-
tice. a maiori scilicet ab episcopo in fronte videli-
citer in confirmatione. **Quartum** privile-
gium est in mandati dominici repletatio-
ne. et hoc fit in pedum ablutione. in paupe-
rum refectione. in altarium denudatione. et
eorum expiatione. **Est igitur dies cene** dies
reconciliationis. transubstantiationis. con-
secrationis siue vinctio-
nis et ablutionis. **Ad pascha nostrum** insuper
pertinet dies paraclitice. et dicitur tona-

Liber Nonus

secta feria. quia in ea dñs est passus. a
cuius passione omnes septe ferie habende
sunt in reuerentia et honore. Celebratur
autē dies pasceue cū tristitia et merore
quibus aliorū sanctorū passiones cum gau-
dio euolant ad celū. christus xpo descē-
dit ad infernū sed qz fregit tartara et sā-
ctos eduxit. et tertia die resurgēs viuū
se ostendit. Ideo tūc maxime gaudem⁹
vt dicit idē Jobes leleth. **Quin⁹** diei pri-
uilegia fuerūt xpi imolatio. inferni rep-
datio. mortis superatio. et remonīs qui
mortis habebat imperiū humiliatio. pa-
radisi apertio. hōis redemptio. scriptura-
rū referatio siue manifestatio. omniū fi-
guraz summatio. et ideo in cruce dixit
christus. summatus est. **Et** pasca quo-
qz pertinet ipsi⁹ vigilia q̄ antonomatice
sabbatū sanctū appellat. qz in illo sabbato
christ⁹ qui ē sanctorū sanctorū p totū di-
em in sepulcro quieuit. **In** hac enī die
ignis nou⁹ acquiri⁹ benedicir⁹ et ad accē-
tendū pascale cereū custodit. tēde pa-
scalis cere⁹ erigir⁹ et a diacono benedicir⁹ et
accendit. cui ih̄sus in forma crucis imp-
mitur. tēde lectionib⁹ lectis ad conse-
crationē fontis pcessionaliter acceditur
et cōpleto bap̄tismo ad celebrationem
missę reuertir⁹ et teditur. **Totū** autē diei
officiū sub breuissimā rēuēratū com-
pendio terminat. vt nō neophiti ad di-
uinum officii incōsueti tedio afficiātur
tota etiam septimana pascalis celebris
est et solēnis cuius finis in sabbato in al-
bis terminat quādo alleluia duplicat.
signat enī futurā sanctorū gloriolam re-
surrectionez. an qua duplici stola eieci
decorabunt. et quib⁹ dicit in Apoc. ambula-
bunt mecum in albis quoniā digni sunt.

Capitulū. XXXI.

De penthecoste

Penthecoste fuit festus solēne apud
hebreos sicut est moderno tem-
pore quo ad nos. **Et** est dies quinquage-
simus a pasca sicut enī israeliticus popu-
lus quinquagesimo die quo pasca cele-
brauerunt in ramasse uenerunt ad mon-
tem syna et legem susceperunt. vt patet

Exo. xix. Ita quinquagesima die a pas-
sione christi datus est spūs sanct⁹ ap̄lis in lin-
guis igneis vt facti essent in omni ge-
nere sermonis. et feruidi in amore chari-
tatis. **Dicit** autē penthecoste a pēta qd̄ est
quinqz et coltes qd̄ est decē. qz quinqz de-
cades dierū a pasca ad pentecosten inf-
currūt. et distinguūtur p septe septima-
nas ppter septiformē gr̄am que in adue-
tu spūs sancti creditiō est collata. **Tē-**
pus autē circa pentecosten ē tempus mi-
litie et strenuitatis. tunc enī noui exo-
nes militie cingulo seu gladio accingun-
tur. **Est** etiā tempus mūdicie et siccita-
tis. sole enī terre sup̄ficiē tunc fort⁹ ca-
lescente humorū consumit sup̄fluitates
et lubricitatē. et sic inducit mūdiciā p sup-
inducram siccitatē. **Itē** tempus leticie et
iocunditatis. tunc enī aues et animalia
in maximo amore viuūt. **Itē** tempus
virozis et amenitatis. tunc ei⁹ p̄cipue her-
be virent et silue tūc frondēt. **Itē** temp⁹
odoris et suauitatis. nā flores herborū ne-
morū et pratorū suā redolentiā vndiqz
tūc diffundūt. **Itē** temp⁹ est dulcoris et
suauitatis et saprositatis. nā calor cele-
stis tūc t̄pis humiditatē in florib⁹ dige-
rit et in dulcedinē alterat et cōuertit. et
tempus est mellificationi cōgruū pro-
pter qd̄ apes tūc p̄cipue frequētant her-
bas et arbores. ppter flores vt dicit **Are-**
sto. et etiaz longe puri⁹ et dulcius est mel
qd̄ colligitur tēpe vernali q̄ qd̄ acquiri⁹
tēpe autumnali. **Itē** temp⁹ maturitatis. in
calidis enī regionib⁹ circa pentecosten i-
stat messis tempus. **Et** ideo vocatur in
libro numeroz temp⁹ nouaz frugū. qz i
festo pentecostes panes ex nouis frugi-
bus dño offerri p̄cipiebātur. **Itē** tēpus
est pasceue et satietatis. **Hic** tūc grami-
nibus et herbis abundāt loca oia pascu-
la. **Et** ideo tam equi q̄ alia aianua pro-
pter nouarū herbarū abundantia impin-
guātur. **Itē** tempus est audacie et aoli-
tatis. nam ex feruētī imp̄ssione caloris
solaris colera tūc incendit. ex cui⁹ accen-
sione circa cor ira et audacia in animalī-
bus concitatur. vnde illud tempus regi-
bus est magis consuetū vt tunc iuleant
moueri plīa contra hostes.

Capitulū. XXXII

De scenoplegia

Scenoplegia est festiuitas hebreorum. que tabernaculoꝝ fictio dicitur. que celebrabatur in memoria expeditionis quando recedentes de egypto in tabernaculis morabantur. ut dicit Iſid. unde scenoplegia dicitur a sceno grece quod latine dicitur tabernaculum. Nec solennitas semper in septembri celebrabatur. quia collectis frugibus de omnibus decimas domino obtulerunt. et leticie ac gaudio tunc specialiter vacauerunt. Frondibus et ramis tomolis suas ornauerunt fructus arboris pulcherrime et suauis. id est. poma cedri in manibus portauerunt. In decimo autem die eiusdem mensis triplex festum eodem die celebrauerunt. scilicet expiationis. afflictionis. et propiciationis. Nam eodem die summus pontifex intrauit cum sanguine vitule ruse et expiauit sancta sanctorum. et ideo dicitur dies expiationis. eodem die ieiunabat populus pro reatu vituli in deserto. et ideo vocabatur dies afflictionis. dies vero ieiunabatur propiciationis quia tali die auclerunt dominum sibi placatum fuisse et propiciatum super transgressionem vituli idolatre in deserto.

Capitulum. XXXIII.

De encenia

Encenia est noui templi dedicatio. cenon enim grece nouum dicitur latine. Hanc solennitatem iudei diuersis temporibus celebrabant. scilicet quod diuersis temporibus vel nouum templum edificabatur vel edificatum de nouo repabatur. sicut iudas machabeus legitur templum dedicasse et renouasse. i. Mach. iij. dedicationis etiam festum tenet ecclesia. Cum enim episcopus ecclesiam circūit aq̄ benedicta ecclesiam aspergit alphabetus duplex transluerſaliter per pauimentum scribit. parietes signat crismate et linit. thus et thymiana per quinque partes altaris comburit. reliquias includit. altaris ornat et vestit. emunitatemque praeuilegiū imperdere consuevit.

Explicat liber nonus.

Incipit liber decimus De materia et forma

Impleto

Quod tractatu dicitur proprietatibus et partium eius. agendum est de inferioribus rebus et materialibus creaturis. de elementis scilicet et eorum que ex elementis materialiter componuntur. Sunt autem materia et forma omnis rei corporalis principia. ut dicitur in libro de unitate. Quia tunc autem forme priuatio nihil aliud est nisi totius rei destructio. et est materia propria unitati et ei dissimilis. ut dicitur ibidem. Materia autem quanto est natura subtilior et sublimior. tanto ad susceptionem forme est habilior. quanto vero est compactior et terrestrius et a natura celestium remotior. tanto ad susceptionem impressio numerum formalium est debilior. ut dicitur in libro de. v. substantiis. et hoc habet propriam materia sicut ibidem dicitur. scilicet suscipere formam et non suscipi. retinere et non retineri. Principium autem distinctionis diuisionis et alienationis in rebus generabilibus et numerationis est materia. ut dicitur. vij. metha. quia generans non differt a generato nisi secundum materiam. et ideo ubi est generans sine materia. id est substantialiter id est generans et generatum in substantia et natura ut in diuinis. Materia enim est causa indiuiduationis rerum ut dicitur Aresto. iij. metha. quia diuisio speciei per indiuidua est secundum materiam et non secundum formam. Item materia propria appropriat sibi formam propriam. ut dicitur. x. metha. unde secundum substantiam et esse sub una forma est una materia. et sub pluribus plures. Item iij. phisicorum. Causa quantitatis continue et infiniti est materia. subiectum enim continuitatis et quantitatis diuisio est materia. propter quod accidens non potest diuisum nisi secundum diuisionem et quantitatem subiecti. Item materia infinita dicitur. vel quia diuisibilis est in infinitum. vel quia habet appetitum ad infinitas formas. Et ideo propter indeterminationem suorum appetituum et inclinationem ad formas in-